

Televizyonda Çeviri Olgusu

Translation Phenomen in
Television

Faruk YÜCEL*

ÖZET

Medya çağı olarak nitelendirilen yirmi birinci yüzyılda en etkili kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonda çeviri olgusuna yönelik irdelemeler çok sınırlıdır. Oysa günümüzde televizyonları çeviri edimi olmadan düşünmek neredeyse olanaksızdır. Bu çalışmada, televizyonda her gün karşılaştığımız çeviri olgusunun erek kitleyi küreselleşme bağlamında nasıl etkileyebileceği irdelenmektedir. Bu bağlamda, çeviriyi dar anlamda ele alan dilsel aktarım ve dil eşlerinin karşılaştırılması yapılacak, bunun ötesinde çevirinin kültürel bir niteliğe sahip olduğu gösterilecektir. Geniş bir hedef kitleye seslenen televizyonlardaki çeviriler, salt dilimizi değiştirmekte kalmamakta aynı zamanda düşünce ve kültürümüzü de biçimlendirmektedir. Bu biçimlendirmede ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasal dengelerin yaratmış olduğu asimetrik ilişkinin ne kadar belirleyici olabileceği üzerinde durulacaktır. Kültür ve bilgi aktarımının tek taraflı olmasına yol açan bu ilişkinin, erek dil ve kültür üzerinde ne gibi sonuçlar yaratabileceği ortaya konulacaktır. Burada özellikle çeviri dili olarak nitelendirilen karma/yapay bir dilin hangi nitelikleriyle dilsel ve kültürel yabancılaşmaya neden olduğu tartışılacaktır. Çevirinin daha çok olumsuz sonuçlarının vurgulandığı bu irdelemede, anadili ve kültürümüzü korumak için devletin üzerine düşen sorumlulukları ve buna bağlı olarak çevirmenlerin yetiştirilmesi, kitle iletişim araçlarının denetlenmesinde televizyonlara ne gibi yaptırımlar uygulanabileceği konusunda önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Televizyon, çeviri, kültürel aktarım, asimetrik ilişki, anadil, çeviri dili

Çalışma Türü: Araştırma

ABSTRACT

There's only a limited number of a profound analysis of translation phenomenon in television as a mass communication tool. It is almost impossible to consider television channels with no stress on television however. It is only available via translation to keep abreast of the developments, to get informed about different subjects and to transfer news in one language across linguistic and geographic borders instantly. This study analyses in what possible ways can translation effect target audiences in terms of globalisation. Within this framework the word translation is not considered as a mere linguistic transfer but as a medium allowing cultural transfer. Today it is highly committed that translation is a phenomenon that shapes culture with its economical and political dimensions. In this sense the translations in televisions not only change our language but shape our thought and culture. It is possible to find numerous examples of misuses due to translations. The major point to be emphasized here is that beyond the superficial perception of these misuses as linguistic fallacies, there is a need to consider their reasons within a wider context of how they change the target language identity and how they affect the audiences intellectually/culturally.

Due to the domestication strategies which have a significant importance for the global marketing of international thoughts and goods, the idea that most the programmes on television are actually translations is widely ignored. This causes an illusion of the languages of such programmes as if they were "natural" products created in the mother tongue. Such a perception precludes the questionings of this illusionary naturality. As a consequence of the interplay between language and culture, the omission of one or overemphasize of the other concludes in a lack of an overall consideration.

Translation carries over values and thoughts that are foreign to the target language and culture and this carrying over process has both negative and positive effects on the development of languages. The uncontrolled transfer and negligence of mother tongue awareness have detrimental effects on target culture and language. The reasons for these negative consequences are whether caused by institutional problems linked to the lack of policies towards translation and language or by the negligence of translators in these institutions. It is clear that an extensive linguistic knowledge is not a sufficient solution for the mentioned problem. Translators are required to have an extensive knowledge of both cultures besides the languages. Specialization appears to be a very important issue for translators when different languages uses are subject matter in different programmes like sports, arts, culture and economy. Otherwise translators unaware of the features of the programme may cause incomprehensibility.

It can be stated that all translated or adapted television programmes are elements of a transfer towards the target culture when translation is considered as a reflection of a foreign culture. A process of acceptance/adjustment of the foreign takes place for the target audiences as the cultural products like movies, cartoons, quiz shows and comedy programmes are transferred with their cultural and ideological baggage via translation.

Instead of a generic analysis, translations on television channels can be discussed in various ways owing to the distinctive structures and features of the programmes. Besides the differences in form and context, the different broadcasting policies are reflected in the translations. The programmes on television which is an essential source of information, entertainment and culture for the masses, are translated with different rates and forms. The determinant is not only the negative or positive effects of translation on the mother language but also from which language the translation is made. When these translations are quantitatively analysed, embedded ideological issues like the reception of the source country by target country, the rate of the balance between these two countries can also be analysed. In addition to the mentioned ideological displays, the translations may also point at some prejudices. Different cultures and languages have been damaged by both the homogenizing effect of the global

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi

American cultural values and ideas, the dominance of English established by the foreignization in translations. This damage is mainly caused by one way transmission of the knowledge due to the asymmetrical power relations occurred by economical and political imbalances. The asymmetrical communication results in the deformation of unique target culture values and alienation of the self from the mother tongue by paralysing the individuals in terms of language and thought. Although a number of European movies are translated into Turkish, the rate is far below the American movies in comparison. Therefore most of the translational problems are observed in translations from English. These increasing numbers of translations create an artificial/ hybrid language which in time causes cultural alienation. This study approaches translation with its negative dimensions and underlines the importance of governmental regulations for the preservation of our mother tongue and culture. Within this context the final part of the study offers solutions like educating professional translators, controlling mass media and imposing probable sanctions. The governments who favour the public benefits should always prioritize the importance and the responsibility of mass media and control television channels not only in terms of context but language and translations. In order to preclude the increasing number of foreignizing translations which have detrimental effects on mother tongue and culture, the governments should stimulate mass media to interiorize the idea of public service and so to self-control the language on television as well as translations. The assimilation and continual usage of foreign words and concepts in our language, especially by youth will bring forward serious communicative problems and incoherency among the future generations.

Only existence of awareness towards mother tongue may ensure raising awareness towards problems that may be caused by interpreting on television at current age which is characterized by globalization and popular culture as within this context, the distinction between appropriate and mislead translation or translated text and local language is lost. "Linguistic Alienation" which is caused by fidelity towards source language or transfer of certain words into mother tongue through borrowing is reflected in culture too. Use of linguistic structures and words peculiar to a foreign language in translation process or in so-called "translation language" towards audience on television harms target language and culture

Keywords: Television, translation, cultural transfer, asymmetrical relations, mother tongue, translation language.

The type of research: Research

1. GİRİŞ

Dünya ile iletişimin kaçınılmaz olduğu medya çağında çevirinin yapılmadığı neredeyse hiçbir alan kalmamıştır. Bu alanlar arasında çevirinin en yoğun yapıldığı kitle iletişim aracı televizyondur hiç kuşkusuz. Dünyadaki gelişmeleri anında izlemek, farklı konulardan haberdar olmak ve güncel bilgileri edinmek için başka dildeki haberleri kısa zamanda insanlara iletmek ancak çeviri yoluyla gerçekleşebilmektedir. Aynı zamanda insanları kendine bağımlı kılarak önemli bir kazanç ve güç aracına dönüşen televizyonlar, dünyada ses getiren son yapım filmleri ve ilgi çeken programları güncelliğini kaybetmeden izleyicilere eşzamanında ulaştırabilmek için sürekli bir çeviri faaliyeti içindedir. İster bir haber, ister bir filmde olsun televizyonda her gün bir çeviri olgusuyla karşılaşmamız neredeyse kaçınılmazdır. Televizyonda izlenen birçok program ve yapımın aslında çevrilmiş bir yapıt olduğunun çoğu zaman ayırımına varılmamaktadır. Dolayısıyla bu durum, dilimize çevrilmiş olan bu tür yapıtların genellikle anadilde oluşturulmuş metinler gibi 'doğal' kabul edilmelerine yol açmaktadır. Başka bir söyleyişle, insanlar televizyonda çevrilmiş bir filmdeki bir konuşmayı kendi dillerinde yapılmış bir konuşma gibi algılamaktadır. Bu algı, çeviriden kaynaklanan dilsel ve kültürel bir sorunun ya da yanlış bir kullanımın izleyicide yarattığı yanlısamalı doğallığı nedeniyle sorgulanmasını güçleştirmektedir. Daha çok kurgusal yapımlar olan film ve dizilerin seslendirilmesinde söz konusu olan bu durum, alt yazı ya da anlatımın iki dilde eşzamanlı verildiği belgeseller için değişebilmektedir. Bu tür çevirilerde kaynak ve erek dilin aynı zamanda kullanılmasında 'yerelleştiriciden' daha çok 'yabancılaştırıcı' bir çeviri yaklaşımı benimsenmektedir.¹ Bu açıdan bakıldığında, televizyonlarda yapılan çevirileri, genel bir yaklaşım içerisinde değerlendirmek yerine, değişkenlik gösteren programların yapı ve niteliğine göre birçok açıdan ele alınmalarını gerektirmektedir. Işın Bengi-Öner'in de haklı olarak vurguladığı gibi, televizyonda gösterilen bir film, dizi, yarışma, tartışma ya da spor

¹ Çeviri tarihinde iki karşıt görüşü temsil eden 'yerelleştirici' ve 'yabancılaştırıcı' çeviri anlayışı, çeviri olgusunun tek taraflı bir sürece indirgenmesine yol açmıştır. Erek dilin normlarını ve çevirinin yapıldığı hedef kitleyi çeviride temel alan çevirmenler 'yerelleştirici'; buna karşın, kaynak metni, dil açısından organik bir bütün olarak gören, kaynak dilin normlarının belirleyici olduğunu savunan çevirmenler 'yabancılaştırıcı' çeviri anlayışını desteklemişlerdir. Alman çeviri tarihinde Martin Luther 'yerelleştirici' anlayışı savunarak 16. yüzyılda İncil'i halkın anlayabileceği, kendi anlatımıyla, evdeki anneye, sokaktaki çocuğa, pazardaki herhangi bir adamın (Luther, 1973; 21) okuyup anlayabileceği bir Almancaya çevirmiş ve Reformasyon'u başlatan kişi olmuştur. Luther'in, 'yerelleştirici' çeviriden ne anladığını 1530'da kendi çeviri anlayışını eleştirenlere karşı savunma niteliğinde yazdığı "Sendbrief vom Dolmetschen"da dile getirmiştir. Luther 'Yabancılaştırıcı' çeviri anlayışını ise iki yaklaşım arasındaki ayrımı dikkat çeken Friedrich Schleiermacher 1813'te yazdığı "Methoden des Übersetzens" adlı makalesinde dile getirmiştir. 'Yabancılaştırıcı' çeviri anlayışını savunan Schleiermacher, çevirmenin kaynak metnin ruhunu çeviride koruması gerektiğini bu tür çevirilerin aslında sanatla eşdeğer olduğu görüşünü ileri sürmüştür (1973; 40-44).

programında çeviriye ilişkin sorunların birbirinden farklı olması uygulanan yöntemleri de farklılaştırabilmektedir (1999; 79).

Televizyonlardaki programların içerik ve biçim açısından birbirinden farklı olmasının yanında her kanalda farklı bir yayın politikası izlenmesi, bu programlarda kullanılan dile ve yapılacak çeviriye de yansımaktadır. Doğal olarak, programa göre yapılan çevirinin izleyiciler üzerinde aynı etkiyi yaratması beklenemez. Sözelimi, bir belgeselin ya da bir spor programının çevirisi ile izleyicinin kendini özdeşleştirebileceği, duygusal olarak etkilenebileceği bir filmin çevirisinin izleyici üzerindeki etkisi farklı olacaktır. Filmlerde genellikle insanların yaşamından bir kesitin sunulması, filmlerin ve burada kullanılan dilin inandırıcılığını artırmaktadır. Bu bağlamda, film çevirilerinde yapılan dil hatalarının fark edilmesi güçleşmektedir. Bu hatalar, eleştirel bir dil bilincine sahip olmayan çocuklar için daha da kötü sonuçlar doğurmaktadır.

Bu çalışmada, televizyondaki çeviri olgusunun önemi ve çevirinin televizyonlarda farklı kullanım biçimleri irdelenecektir. Öte yandan, bir dünya görüşünü yansıtan çevirinin anadili ve kültürü nasıl etkileyebileceği ve bunun ardında yatan etmenler sorgulanacaktır.

2. DİLİ VE ÇEVİRİYİ BİÇİMLENDİREN TELEVİZYONLAR

Çeviri, dil, kültür, ekonomi ve siyaseti de içine alan ve kullanılacağı alana göre farklılıklar gösteren karmaşık ve çok boyutlu bir olgudur. Bu olguyu anlayabilmek için öncelikle, çalışma konumuzun sınırlarını da aşmadan televizyonların günümüzde insanların düşünce yapısını biçimlendirmedeki belirleyiciliği ve çok işlevselliğine değinmek gerekir. Yirminci yüzyılın sonlarına doğru bir yandan bütün toplumların iletişim anlayışını değiştiren teknolojik gelişmeler, diğer yandan uluslararası düzlemde artan ilişkiler; kitle iletişim araçları arasında en etkili olan televizyonun farklı işlevlere sahip olmasını sağlamıştır.

Tüketim toplumunun gereksinimlerini ve yaşama bakışını yansıtan ve onu biçimlendirmeye çalışan televizyonlar, ulusal ve uluslararası düzlemde farklı odaklar tarafından insanların düşüncelerini yönlendirme aracı olarak kullanılmaktadır.² James Lull'un 'Medya, İletişim, Kültür' adlı kitabında da işaret ettiği gibi, (...) kitle iletişim araçları hala günümüzde modern otoritelerin en güçlüleri arasında yer almaktadır" (2001; 86). İzlenme oranı yüzde doksanların üzerinde olması nedeniyle birçok ülkeyi geride bırakan Türkiye'de, insanların bir günde yaklaşık dört saat karşısında oturarak etkisi altında kaldığı televizyon günümüzün tartışmasız en etkili kitle iletişim aracıdır (Çongur, 1999; 205). Bu aracı kullanan dış kaynaklı uluslararası kuruluşlar kendi ürün ve düşüncelerini başka toplumlara pazarlamak için çeviriden yoğun biçimde yararlanmaktadır. Bu yararlanma ya da bağlılık tek yönlü değil, yerel kuruluşları da kapsayan iki yönlü bir süreçtir. Bunun en açık kanıtı olarak, hedef kitlenin ilgisini sürekli çekebilmek için ulusal televizyonların teknik yetersizlikler ve parasal nedenlerden yabancı programları satın alma zorunda kalmalarını gösterebiliriz. Gerek maliyetinin daha düşük olması, gerekse çevirisi dışında, satın alınan ürünün kullanılmaya hazır olması, yabancı programlara yönelik olan gereksinimi artırmıştır.

Toplumlar için vazgeçilmez bir bilgi, eğlence ve kültür kaynağı olan televizyondaki programlar farklı biçimde ve oranda erek dile çevrilmektedir. Burada belirleyici olan etmen, çevirinin hangi dillerden yapıldığı, anadili olumlu ya da olumsuz anlamda nasıl ve ne derecede etkilediği sorunsalıdır. Örneğin, kitle iletişim alanında dünyada küresel bir güç olan Amerika Birleşik Devletleri'nde üretilen yayınlar neredeyse her dile çevrilmektedir. Ekonomik ve siyasal güce koşut olarak dünyadaki denge ve ilişkiler değiştikçe, kaynak olarak kullanılan dil de değişmektedir. Bu çerçevede içerisinde, niceliksel olarak yapılan çevirilerin oranı ve yönü bir ölçüt olarak alındığında, çevirinin yapıldığı ülkenin, kaynak ürünün üretildiği ülkeye nasıl baktığı ve bu ülkeler arasında yapılan ilişkiye bağlı olarak bu kültürler arasındaki dengenin ne biçimde geliştiği hakkında bir fikir yürütmek olasıdır. Hasan Anamur da kitle iletişim araçlarında yanlış dil ve yabancı sözcük kullanımını ele aldığı "Kitle İletişim Araçlarında 'Türkçe Kirliliği' Üzerine" adlı

² Televizyonların insanları yönlendirebilme gücü, onların dünyayı kendi bakış açısı doğrultusunda yorumlamalarından kaynaklanmaktadır. Görsel kodların etkili biçimde kullanılması, insanlarda yanılmalı bir gerçeklik duygusu yaratmaktadır. İnsanlar kendilerine sunulan/anlatılan sahneleri kurgusal değil, gerçeklik düzleminde algılamaktadırlar. Sadık Güneş'in bu çerçevede vurguladığı gibi, "(...) medyanın insan zihni üzerinde egemenlik kurarak, bireyleri, kurumları ve toplumsal ilişkileri derinden etkile(mesi) (...) tercihler konusundaki algılamaları ve düşünceleri büyük ölçüde medyaya dayanır" (2001; 88). Bu açıdan bakıldığında, televizyonlarda gerçekliğin salt bir yönünün izleyiciye yorumlanarak aktarılmasıyla çeviri olgusu arasındaki koşutluk dikkat çekicidir. Çünkü çeviri de televizyonlar gibi kaynak yapının kendisinden çok, onun yorumunu hedef kitleye aktarmaktadır.

çalışmasında, “Osmanlı döneminde Türkçeye Doğu dillerinden – özellikle Arapçadan ve Farsçadan – yoğun biçimde giren sözcüklerin işlevini şimdi Batı dillerinden – özellikle İngilizceden ve Fransızcadan - giren sözcükler(in)” (1994; 9) üstlendiğini ileri sürmekle bu yaklaşımı desteklemektedir. Tarihsel koşullara bağlı olarak güç dengelerinin değişmesine koşut biçimde çeviride kaynak olarak kullanılan dil ve bunun erek kültürde göreceği işlev farklılaşabilmektedir.³ Bunun yanında, bir dilin erek dile nasıl çevrildiği, ideolojik bir anlam taşıyıp taşımadığı bazı önyargılara işaret etmesi bakımından göz ardı edilemez. Örneğin, Türkçeye çevrilen bir metinde bilinçli olarak Arapça ve Farsça sözcüklerin yeğlenmesi daha ‘tutucu’ bir yaklaşımın, buna karşın çeviride Batı kaynaklı ya da Öztürkçe sözcüklerin daha çok kullanılması ‘modern’ bir dünya görüşünün yansıması biçiminde yorumlanabilir. Muhsin Karaş, bu görüşe koşut olarak, dillere karşı yaklaşımında, Doğu’ya oranla Batı dillerindeki sözcüklerin “genelde politik ve dinsel anlamlarla yüklü olmamaları(ına)” (1994; 60) vurgu yapmaktadır. Televizyonlar için çevrilmiş metinlerde de benzer bir yaklaşım ileri sürülebilir. Ancak bunların oran, nitelik ve dil/kültür üzerindeki sonuçlarının gelişmiş Batı ülkeleriyle gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye’den farklılık göstermesi bu ülkelerin toplumsal, kültürel ve ekonomik gelişmişlik düzeyiyle olduğu kadar devletin televizyon üzerinde ne derece denetim ve yaptırım uyguladığıyla da açıklanabilir. 1990 yılından başlayarak özel televizyonların yayın hayatına girmeleri ve 1994’te sayılarının hızla artırılması birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Her ne kadar kamu hizmeti yapan televizyonların 3984 sayılı yasayla dil politikasının sınırları belirlenmiş olsa da (Aziz, 1999; 184-187) özel televizyonların bir yatırım/kazanç ve insanların düşüncelerini yönlendirmede etkili bir araç olarak görülmesi televizyonların kamu hizmeti niteliğini tam anlamıyla yerine getirmelerini engellemektedir. Toplumumuzda televizyonların özelleşmesiyle birlikte, daha önce devletin belirlediği kurallara bağlı olarak çalışan kişilerin yerini, özel televizyonlarda nicelik olarak gittikçe artan medya sahibi patronlara bağlı kişiler almıştır. Bu durum, yeni ve belli oranda bağımsız bir nitelik kazanan televizyonların dil açısından denetimini zorlaştırmış, öte yandan sermaye sahiplerine bağlı kuruluşlar olmalarına yol açmıştır. Televizyonlarda tam ya da verilen göreve bağlı olarak kısmı zamanlı olarak görev yapan çevirmenler de bundan etkilenmiştir. Çevirmenler görevlerini yerine getirirken televizyon kanalına göre farklılaşabilen işverenlerinin isteklerini ve toplumun beklentilerini göz önünde bulundurmamak zorunda kalmışlardır. Çeviri kuramında işverenin çeviri sürecinde belirleyici olduğunu savunan Skopos kuramının babası olan Hans J. Vermeer; Reiss ile birlikte yazdığı “Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie” adlı kitapta, çevirmenin başarısını bir anlamda işverenin isteklerini yerine getirmesine bağlamaktadır (1991; 106-109). İşlevsel bir çeviri anlayışının yansıması olan bu görüş, çevirmenin işverene ‘bağlılığına’, başka bir anlatımla, işverenin çevirmenin kararlarını biçimlendirebileceğine ve buna bağlı olarak kaynak metnin çeviride değişebilirliğine işaret etmektedir. Bu ‘bağlılık’ aynı zamanda televizyonların ticarileştirilmesiyle de ilintilidir. Daha çok bir müşteri gibi görülen hedef kitleye televizyonda sunulan ürünler pazarlanırken kitleye yabancı ya da aykırı gelen dilsel ya da kültürel etmenler ayıklanarak kitlenin alıcı odaklı olması sağlanmıştır.⁴ Özellikle seksenli yıllardan sonra toplumda refah düzeyinin de artmasıyla egemen olmaya başlayan tüketim alışkanlıklarına ve beklentilerine uygunluk ilkesi bunu gerekli kılmıştır.

3. ASİMETRİK İLİŞKİNİN YANSIMASI OLAN ÇEVİRİ

Kitle iletişim araçlarıyla dayatılan değerler, başka ülkelerde olduğu gibi medya sektörünün devasa boyutlara ulaştığı Amerika tarafından belirlenmekte, bu değerler İngilizce’den çeviri yoluyla dilimize girmektedir. Sovyetler Birliği’nin çöküşünün ardından tek kutuplu dünyada süper bir güce dönüşen Amerika, sınırlarını dış dünyaya açan ülkelere, televizyonlar aracılığıyla girebilmiştir. Küreselleşmeyle birlikte bir tür ‘elektronik sömürgecilik’ yaratan bu olgu, “dünya ölçeğinde enformasyon aktarımının teknik

³ Çeviri yazınıın erek kültürde egemen olan dizgelerin bir parçası olarak yorumlayan Even-Zohar, çeviriyi tarihsel konumun göre erek dizgede yenilik getiren, dizgeyi biçimlendiren ‘birincil’ ya da “yerleşik dizgünün (kodun) devamını sağlayan (‘ikincil’ bir, F.Y.) etkinlik” (2004; 194) olarak görmüştür. Çevirinin erek dizgede göreceği işlev söz konusu olan bu etkinliklere göre kimi zaman ‘merkezi’, kimi zaman da ‘çevresel’ etkilere göre değişebilmektedir. Bu kurama ilişkin daha ayrıntılı bilgi için bkz, Itamar Even-Zohar: Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu. (çev.: S. Paker), Mehmet Rifat (ed.): Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı. İstanbul, 2004, s. 191-200.

⁴ Lull bu anlamda, “(...) kapitalist ekonomide kitle iletişim araçlarından beliren imajlar(ın), özel birtakım ürünleri teşvik etmek, bazı ürün grupları, markalar için tüketim topluluklarının doğmasına yardımcı olmak ve genel olarak tüketime yönelik güçlendirmeye katkıda bulunmak gibi işlevler üstlenmiş (...)” (Lull, 2001; 106) olduğunu ileri sürmektedir.

anlamda gelişmiş kapitalist ülkelerden, gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere doğru nicelik ve nitelik açısından tek yönlü olarak gerçekleşmesi, enformasyonun dağılımındaki dengesizlikleri her geçen gün daha artırmıştır” (Işık, 2004; 7). Bunun en belirgin göstergesi, dünyada çeviriler aracılığıyla yerel kültürler aktarılan Amerikan kültür değer ve düşünce biçimlerinin dünyada gittikçe yaygınlaşmasıdır.

Özellikle Soğuk Savaş döneminde kendi ideolojik görüşlerinin dolaylı ya da dolaysız olarak filmlerde işlendiği ve devletçe finanse edildiği bilinmektedir. Çöküşün ardından kurulan yeni dünya düzeninde kitle iletişim araçlarının işlevi de değişime uğramıştır. Metin Işık'ın da altını çizdiği gibi, “(...) egemen ülkelerin pazar paylarını korumak ve yeni bir pazar elde etmek için kitle iletişim araçlarını kullandığı ve enformasyonun tek yönlü akışından mümkün olduğunca yararlanmaya çalıştığı görülmektedir” (2004; 2). Bu da doğal olarak güç dengelerinin belirleyici olduğu dengesiz bir iletişimi yaratmıştır. Daha açık bir anlatımla, asimetric iletişimin biçimlendirdiği kültürel aktarım karşılıklı olmaktan çok, ekonomik ve siyasal açıdan güçlü olan ülkenin çıkarları doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bunun da nedeni, Tekinalp/Uzun'un “İletişim Araçları ve Kuramları” adlı çalışmalarında vurguladıkları gibi, ülkeler arasındaki dengesiz iletişim, onların gelişmişlik düzeyi farkından ve alt yapı yetersizliklerinden kaynaklanmaktadır (2004; 178). Hangi dilden çeviri yapıldığı ve bir toplumda nasıl bir çeviri anlayışının egemen olduğu, bu farka bağlıdır.

Türkiye’de her ne kadar Avrupa filmleri dilimize çevrilse de, Amerikan yapımlarıyla karşılaştırıldığında bu oran bunun çok gerisinde kalmaktadır. Dolayısıyla televizyonlarda karşılaşılan çeviri sorunları İngilizceden yapılan çevirilerde ortaya çıkmaktadır. Bengi-Öner’in, TRT ve bazı özel televizyonların 1993 yılı içerisinde gerçekleşen yayın süre ve oranlarını çeviri bağlamında irdeleyen araştırmasında dizilerin % 98.25, çocuk filmlerinin %67.92, “genel program akışı içinde çeviri filmlerinin oranı(nın) %52.49” (1999b; 100) olduğu saptaması, televizyonda çeviri filmlerin yerli filmler kadar belirleyici bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Ancak bu oranlar her yıl için geçerli olmasa da günümüzde televizyon programlarının çeşitliliğini ve niteliğini artırmak için yabancı filmlere ve bunların çevrilmesine gereksinim artmaktadır. Türkiye’de 1968’de TRT’de ve artan biçimde 1990’da özel televizyonlarının yayın hayatına girmeleriyle İngilizceden yapılan çevirilerin artışı bu konuda uzmanlaşmayı zorunlu duruma getirmiştir.

4. KÜLTÜREL BİR OLGU OLARAK ÇEVİRİ

Kitle iletişim araçlarında çeviriye gösterilen duyarlılık, dolaylı olarak kendi dil ve kültürümüze gösterdiğimiz duyarlılığı yansıtmaktadır. Çeviri, dil ve kültürden ayrı düşünülemez. Aralarından birinin göz ardı edilmesi ya da yeterince önemsenmemesi diğer etmenlerin de aynı biçimde bundan etkilenmesi anlamına gelmektedir. Dilin gelişim ve değişimini olumlu ya da olumsuz anlamda etkileyebilen çeviride bir yandan erek dil ve kültüre yabancı olan bazı değerler dizgesine aktarılırken, öte yandan çeviri bunlarla erek kültürü ve dili biçimlendirmektedir. Çünkü çeviri, salt dilsel göstergelerin başka bir dile olan dönüşümü değil, aynı zamanda kültürel bir olgudur. Çeviribiliminde daha çok seksenli yıllardan sonra Vermeer’in Skopos⁵ kuramı, Even-Zohar’ın Çoğul-dizge (Polysytem Studies) ve Toury’nin Betimleyici Çalışmaları⁶ (Deskritive Studies) erek odaklı nitelendirilen yaklaşımlar, çeviriyi işlevsel açıdan yorumlamış, çevirinin kültürel niteliğine işaret etmişlerdir. Bu çerçevede, çeviride genel anlamda hedef kitlenin beklentileri ve erek kültürde çevirinin göreceği işlev kuramsal düzlemde ön plana çıkarılmıştır. Bu görüşü en açık biçimde, çeviriyi kültürler arası bir aktarım olarak tanımlayan Vermeer ve Reiss dile getirmişlerdir (1991; 24, 104). Çeviriyi yabancı kültürün ya da onların hayata bakışının bir yansıması olarak ele aldığımızda, televizyonda başka bir dilden çevrilmiş ya da uyarlanmış bütün programların erek kültüre yönelik bir aktarımın parçası olarak görülebileceği söylenebilir. Ancak insanların yaşamlarından bir bölümün kurgulandığı filmlerde kullanılan dilin, günlük dile daha yakın olması, bu aktarımda başka programlara oranla filmlerin daha etkili

⁵ Skopos kuramı, çeviri edimini başlatanların isteklerine ve daha önce belirlenen amaca göre çeviriyi değerlendirmektedir. Çevirilerin erek kültürün bir parçası olduğu görüşünün savunulduğu bu kuramda çevirinin işlevini bu amaç doğrultusunda yerine getirmesi beklenmektedir. Bu kurama ilişkin daha ayrıntılı bilgi için bkz. Hans J. Vermeer. Çeviride Skopos Kuramı (çev.: A. H. Konar). İstanbul, 2008.

⁶ Erek kültürdeki normlardan yola çıkan Betimleyici Çalışmalar’da çeviriyi etkileyen normlar, ‘süreç öncesi’ ve ‘çeviri süreci’ olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çeviride etkili olan normların belirleyiciliğine göre çeviriyi ele alan Toury, erek normların egemen olmasını ‘yeterli’, kaynak normların egemen olmasını ise ‘kabul edilebilir’ biçiminde ayırmaktadır. Bu kurama ilişkin daha ayrıntılı bilgi için bkz. Gideon Toury: Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü. (çev.: A. Eker), Mehmet Rifat (ed.): Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı. İstanbul, 2004, s. 233-252.

olmasını sağlamaktadır. Daha çok diyaloglardan oluşan bu dil, filmde yer alan figürlerin sosyo-kültürel anlayışını ve yaşanan dönemi yansıtmaktadır. Böyle olunca, çevrilen filmlerde kültüre özgü olan dil içi ve dil dışı etmen ve bağlamların, yerel dilde olduğu gibi, anlaşılması önem kazanmaktadır. Erek ve kaynak kültürlerin niteliklerine ve birbirlerine olan yakınlıklarına göre bu etmenler, erek kitlede belli bir oranda yabancılaşma duygusu yaratmaktadır. Örneğin, Uzak Doğu kültürünü yansıtan bir filmde bu etmenlerin, seyircilerin kültür olarak daha iyi bildikleri Avrupa ya da Amerika filmlerine oranla daha fazla olması çevirinin erek kitlede yabancılaşma duygusunu artırmasına yol açacaktır. Filmin geçtiği dönemin günümüzden uzak olması ya da filmde genel bir konu yerine kaynak kültüre özgü olan tarihsel ve siyasal bir konunun işlenmesi, izleyicinin, çevrilen yapıtta geçen isim ve sözcüklere yabancı kalmasına neden olacaktır. Bu açıdan bakıldığında, çevrilecek filmlerin seçiminde erek izleyici kitlesinin beklenti ve alımlama düzeyleri dikkate alınmalı ve farklı bir kültürel geçmiş ve birikimine sahip olan izleyicilerin çevirideki bağlamı farklı yorumlamaları önlenmelidir.

Asimetrik ilişkiye dayanan tek taraflı kültürel aktarımın sonucunda oluşan dengesiz iletişimin, televizyonlarda hedef kültüre özgü değerleri zamanla yıpratması, o kültürün bireylerini düşünsel ve dilsel anlamda edillenleştirerek kendi diline yabancılaştırmaktadır. Kültürel yabancılaşmayı da beraberinde getiren bu durum televizyon izleyenlerini tüketicileştirilmektedir. Bunu salt reklamlarda pazarlanan nesnelere kapsayan bir olgu olarak değil, geniş anlamda, güç odaklarının dünya görüşleri doğrultusunda yerel kültür değerlerini ve ulusal dilleri tükettiği biçiminde de yorumlayabiliriz. Bundan da anlaşılacağı gibi, çeviriler yoluyla bir kültürün ürünü olan film, çizgi film, yarışma ve eğlence programlarının başka bir kültürün izleyicilerine aktarılmasıyla beraber bu programlarda yansıtılan ideolojik görüş ya da dünyaya bakış bir kanıksama/kabullenme sürecini de başlatmaktadır. Çünkü belli bir dünya görüşünün savunuculuğunu yaparak salt üretildiği toplumun yaşam biçimini ve değerler dizgesini yansıtan programların aslında kendi kültüründeki hedef kitle için üretildiği düşünülürken kitlenin değişmesiyle birlikte oluşan yeni değerler dizgesi de kısa zamanda yine medya aracılığıyla erek kültüre yansıtılmaktadır. Bu olgu, salt ülkemizi ilgilendiren bir konu olmaktan çok, tek taraflı kültürel/dilsel aktarımın yoğun olduğu başka ülkeler için de ciddi bir sorundur.⁷ Bu sorunun kaynağında, nitelikli programlar üretmede sıkıntı çeken ulusal kanalların yabancı programlara olan bağımlılığı yatmaktadır. Özel televizyonların doksanların sonlarına doğru çeşitlenmesiyle neredeyse yirmi dört saat yayın yapan televizyon kanallarının ‘nitelikli’ programlara olan gereksinimlerinin genel anlamda karşılanamamasından dolayı televizyonlar, programlar konusunda daha az seçici davranmışlardır. Bu gereksinimin kısa zamanda karşılanamaması daha çok yabancı yapımların dilimize çevrilmesini gerektirmiştir. Her ne kadar çeviri etkinliğinde niceliksel bir artış günümüzde sağlanmış olsa da niteliksel sorunlar azalmamıştır. Örneğin, “sözcüklerin, tümce içinde bulunmaları gereken yerde değil de başka bir yerde bulunmaları, (...) anlamlarının kimi kez bulanık, kimi kez de birden çok biçimde belirmesi” (Ergenç, 1999; 116) artık kanıksanır duruma gelmiştir. Bunun yanında, nüans farkı, çay almak, anti-yasal, onure etti, start vermek, işkolik, deforme, açık ve net, aktif, brifing, agresif, defans, check up yaptırmak, start almak, empoze etmek, panik olmak, İngiltereli, vizyona girmek, mega star, konsensüs, “Süper”, “Kendine iyi bak”, “Nasıl gidiyor?”, “Sanırım anladım”, “Düşünüyorum da bu doğru”, “Umarım gelir”, “Görüşürüz”, “Problem yok”, “Ne iş?” “İnanmıyorum” biçiminde yapılan anlamsız çeviriler, yanlış sözcük seçimi, yabancı sözcük kullanımı, ifade bozuklukları, uygunsuz ya da bağlama ters ifadeler, özellikle film ve haberlerde başta olmak üzere gün geçtikçe artmaktadır.

⁷ Televizyonun McLohan'ın deyişiyle dünyayı köye dönüştürmesi (Tekinalp ve Uzun, 2004; 136) iki açıdan ele alınabilir. ‘Köy’ sözcüğü mekan olarak sınırlı bir alana işaret etmesiyle homojen olan bir toplumsal yapıya gönderme yaptığı gibi birbirinden haberdar olan insanların ortak/geleneksel değerlere sahip olmaları, çok sesliliğin ve olanakların sınırlı olması nedeniyle eğitim düzeyi şehirlere göre daha düşük olan kapalı bir yaşam alanını da betimlemektedir. Bunu evrensel düzlemde ve şehirlere uyarlayarak kavramlaştırmak gerekirse, küreselleşme, postmodern ve popüler kültür anlayışıyla koşutluk göstermektedir. Bu kavramları, kitleleştirme, demokratikleşme ve yerelleştirme olarak ortak bir paydada birleştirmek olasıdır. Bu etmenlerin televizyona yansımalarını şöyle açıklanabilir. Küreselleşme bağlamında bilgi ve malların serbest dolaşımında en etkili araçlardan biri televizyondur. İnsanları birer tüketici konumuna indirgeyen küreselleşme anlayışını yaymada etkili bir araç olan televizyonlar kitle kültürünü odak almaktadır (Alemdar ve Erdoğan, 1994; 151). Dolayısıyla televizyonların geniş kitlelere seslenebilmek için toplumdaki çoğunluğun beklentilerini dikkate almaları gerekmiştir. Bu da televizyonlarda popülist anlayışın egemen olmasına neden olmuştur.

5. TELEVİZYONLARDA YENİ BİR DİL

Televizyonlarda yapılan çevirilerin dilimize yeni anlatım olanakları kattığı dilimizi zenginleştirmenin yanında farklı bir kültürle olan iletişimi sağlama ve erek kültürdeki izleyicilerde farklı düşünme ve yabancı olana karşı hoş görüyü artırmada olumlu bir etkisi olduğu göz ardı edilemez. Çevirinin olumlu ya da olumsuz niteliği, çevrilmiş her metnin erek dilin sınırları içerisine girdiği andan itibaren, artık o dilin bir parçası ve onu doğrudan etkileyebilen kültürel bir etmen konumundan kaynaklanmaktadır. Bu etki erek dilin normlarıyla uyumlu olduğunda ‘yerelleştirici’; bu normlara ters olduğunda ise ‘yabancılaştırıcı’ bir çeviriden söz edilebilir. Bu bağlamda, çeviride kaynak dilin izleri, ‘yabancılaştırıcı’ bir çeviride olduğu gibi erek dilde de belirgin bir biçimde görülüyorsa bu durumda erek dilin tehlike altında olduğu söylenebilir. Çeviride yapılan dilsel hatalar bu anlamda ikincil duruma düşmektedir. Dolayısıyla da çeviri çalışmalarında diller arasındaki göstergeleri eşdeğerlilik açısından ele alan, çeviri çözümlemelerinde ‘hata avcılığı’ olarak tanımlanan yaklaşımlara başvurmak sorunun özünü kavramamak anlamına gelmektedir. Çünkü çeviride eşdeğerlilik sorunu çevirinin salt bir boyutunu kapsamaktadır. Televizyonlarda çeviriden kaynaklanan yanlış dil kullanımına ilişkin sayısız örnekler bulmak, çeviriye eleştirel bir gözle bakıldığında hiç de zor değildir. Burada üzerinde durulması gereken konu, dıştan bakıldığında dilsel gibi görünen bu yanlışlıklara yol açan etmenlerin erek dilin kimliğini nasıl değiştirdiği ve bunların düşünsel/kültürel olarak izleyicileri nasıl etkilediğidir.

Televizyonlardaki programların önemli bir bölümünün yabancı dillerden çevrilen programlardan oluşması, doğal olarak çeviriye yönelik harcamaları artırmıştır. Televizyonların bu harcamaları azaltmak için nitelikli çevirmenler konusunda fazla seçici olmadıkları, çevirilerde sıkça yapılan sıradan hatalardan anlaşılmaktadır. Bunun yanında, çeviri için salt yabancı dil bilgisinin yeterli olduğu kanısı, Öngören’in de belirttiği gibi, çevirmenlerin ve onların yaptıkları işlerin küçümsenmesine yol açmaktadır (1999; 306). Oysa anadilin televizyondaki etkisiyle bir çevirmenin kullandığı dilin, hedef kitleye etkisi arasında bir fark yoktur. Erek dile yapılan çevirinin/çevirmenin görünürlüğü, eğer bir alt yazı ya da belgesellerde uygulandığı gibi eşzamanlı bir çeviri yapılmıyorsa, söz konusu değildir.⁸ Çoğu izleyici çevrilmiş programlardaki dilin doğal kullanımının ardında bir çeviri edimi olduğunun bilincinde değildir.

Televizyonların hızlı gelişmesine koşut olarak bir ‘çeviri dilinin’ ve bunun yarattığı kültürün gittikçe daha çok oranda televizyonlara egemen olduğu görülmektedir. ‘Amerikanlaşma’nın etkisiyle oluşan bu dil yozlaşması, Erol Mutlu’nun “Dil ve Toplum” adlı çalışmasında haklı olarak belirttiği gibi “(...) giderek ‘Türkmerikanca’ diyebileceğimiz bir ‘melez’ dili ortaya çık(armıştır)” (1999; 141). Kültürel değerlere karşı yüzeysel ve yoz bir popülist yaklaşımın yarattığı dil kirlenmesini Emre Kongar “televole dili” olarak adlandırmaktadır (2003; 219). Yapılan denetimsiz çevirilerin de etkisiyle anadilin ‘melezleşmesi’ ya da ‘televoleleşmesi’ o dilin konuşulduğu kültürde bir kimliksizlik sorunu yaratmakta, anadilin ‘sahipsiz’ bırakılarak dilde kuralsızlık anlayışını egemen kılmaktadır.

Her şeyden önce, ‘çeviri dilinin’ televizyonlarda kimler tarafından nasıl kullanıldığına bakmak gerekir. Genel anlamda televizyonlarda ‘çeviri dilini’ yaratan iki tür dil kullanıcılarından söz edilebilir: Bunlardan birincisi, yabancı bir dilden erek dile çeviri yapan çevirmenlerdir. Bunlar çeviri eğitimi almış kişiler olabileceği gibi, bu alanda eğitim almamalarına karşın filoloji, dilbilim ya da dil eğitimi gibi yabancı dille ilgili bir alandan mezun olan kişiler olabilmektedir. Çeviri eğitimi olmayan çevirmenlerin seçiminde genellikle daha önceki çeviri deneyimleri dikkate alınmaktadır. Medyada çalışan ikinci grup dil kullanıcısı ise, farklı alanlarda eğitim almalarına karşın yabancı dile egemen olan kişilerden oluşmaktadır. Bu kişilerin, bir dil eğitimi görmedikleri için gelişmiş bir dil bilincine sahip oldukları söylenemez. Özellikle son yirmi yılda sayıları gittikçe artan bu tür sunucu ve spikerler, dilimizi adeta kötü ‘çevrilmiş’ bir dil gibi kullanmaktadırlar. Bu kişilerin en belirgin göstergesi, kendi dilimizde karşılığı olan sözcükler yerine yabancı sözcükleri sıkça kullanmak, geniş bir hedef kitleye seslenen televizyonlarda ‘çeviri dilinin’ yaratılmasında etkili olmuşlardır. Görüşlerini almak için tartışma ve haber programlarına davet edilen farklı konulardaki uzmanlar da bu dilin anadilde yerleşmesine ne yazık ki katkı sağlamaktadırlar. Çocukların dilimize çevrilen

⁸ Dildeki/Konuşmadaki doğallık etkisi, oyuncuların dudak hareketiyle anadildeki sözcüklerin neredeyse birebir örtüşmesine bağlanabilir. Çocuklara yönelik programlarda ya da çizgi filmlerde bu etki daha da inandırıcıdır. Çünkü belli bir yaşa kadar çocukların çeviriyle kaynak dili ayırmaları güçtür.

çizgi filmlerin etkisinde kalarak çeviriden kaynaklanan anlatım bozuklukları ve yabancı sözcükleri sorgulamadan olduğu gibi benimsemeleri, sorunun ciddiyetini daha da belirgin olarak ortaya koymaktadır.

Televizyonda çevirinin yapılması kadar yapılmaması da kitle iletişim araçlarında 'çeviri dilinin' yerleşmesine dolaylı olarak zemin hazırlamaktadır. Örneğin, bazı kanal ya da programlarda seslendirme yapmak yerine çeviride alt yazı tekniği uygulanmaktadır. Teknik olarak konuşmaların tamamı alt yazı çevirilerinde verilemediğinden tümcelerde kısaltmalara gidildiği bilinmektedir. Sözelimi, uzun bir tümceyi olduğu gibi çevirmek yerine, anlamca ona yakın başka bir tümce erek dile çevrilmiştir. Böylece özgün konuşmanın gerek içerik, gerekse ifade olarak değişmesi kaçınılmaz olmaktadır. Dilde her sözcüğün bir anlamı ve işlevi olduğu düşünülürken çeviride alt yazı tekniğinin televizyonlarda yoğun biçimde kullanılması, kaynak dilde söylenen karmaşık ya da uzun bir tümcenin erek dile çevrildiğinde anlaşılabilir ya da bağlamı kopuk bir tümceye dönüşmesine; zamanla alt yazı çevirilerdeki dili kanıksayan erek dil izleyicilerinin kısaltılmış ifadeler ve birbirinden kopuk tümce yapılarına alışmasına yol açmaktadır.

6. SONUÇ

Toplum ve kamu iradesi küreselleşmenin en etkili araçlarından biri olan televizyonlarda kendi dilini çeviri aracılığıyla oluşabilecek zararlara karşı korumalı, kendi kültürünü dil açısından savunmasız bırakmamalıdır. Anadil ve kültüre ciddi zararları olan 'yabancılaştırıcı' çevirilerin televizyonlarda yaygınlaşmaması için devlet, geniş kitlelere seslenen televizyonların kamu hizmeti verdiklerinin bilincinde olarak, çeviriler de dahil olmak üzere, televizyonlarda özenli bir dil kullanımına ilişkin düzenlemeler yapılmalı, bu konuyla ilgili kurum ve kişileri yönlendirmelidir. Televizyonlarda çeviri yoluyla dilimize yerleşen bazı yabancı kalıp ve sözcüklerin toplumda, özellikle de gençler arasında sıkça kullanılıp benimsenmesi, ileride kuşaklar arasında ciddi iletişim sorunlarını gündeme getirecektir. İnsanlar arasında iletişimi sağlayan dilin kuralsız ve kendi yapısına aykırı biçimde kullanılması, gelecekte insanların doğru düşünememe, kendini ifade edememe ve başkalarını anlayamama gibi ciddi sorunlar yaşamasına neden olacaktır. Televizyonlarda kötü çevirinin verebileceği zararlardan toplumu korumak başta devletin görevidir. Öncelikle kitle iletişim araçlarının çeviriyi de kapsayan ciddi bir dil politikasına sahip olmaları son derece önemlidir. Bu bağlamda, kamu yararını gözeten devlet, topluma karşı sorumluluklarını her zaman ön planda tutarak televizyonları salt içeriksel açıdan değil, dil ve çeviri açısından da denetlemelidir. Gerekirse özensiz ve yanlış çeviri yaptıran televizyonlara devlet ya da ilgili meslek kuruluşları yaptırım uygulamalıdır. Çeviriden kaynaklanan hata oranlarını en aza indirmek için gösterime girecek her program/yapım, kurumun kadrolu elemanı olarak çalışan Türkologlar/dilbilimciler tarafından bir dil denetiminden geçirilmelidir. Burada, dilin anlam ve yapı olarak hatasız kullanılıp kullanılmadığı her programın yayınlanması/yayınlanmaması için ölçüt alınmalıdır. Özel televizyonların dil ve çeviri ile ilgili sorunlarını iletebilecek ve danışabilecekleri birliktişilerin görev aldığı birimler oluşturulmalıdır. Bu birimler aynı zamanda televizyonda çeviri yapacak kişileri bir dil ve çeviri sınavına tabii tutabileceği gibi, söz konusu birimler bazı konularda yetersiz olan kişilerin işe başlamadan önce dil ve çeviri konusunda ilgili birimlerde ciddi bir staj sürecinden geçirilmesi hata yapma olasılığını azaltacaktır. Özellikle çeviride anlaşılır dil kullanarak iletişimi kolaylaştırmanın yanında anadil hatasız biçimde kullanmak için nelere dikkat edilmesi gerektiği çevirmen adaylara öğretilmelidir. Bu açıdan bakıldığında, çevirmenlerin erek ve kaynak dil/kültürü çok iyi bilmeleri yeterli görülmemeli, uzmanlık bilgisi gerektiren hukuk, ticaret, turizm, siyaset gibi bazı alanlarda teknik çeviri yapabilecek düzeyde kendilerini eğitmeleri istenmelidir. Çevirmenlere daha eğitimlerini tamamlamadan üniversitelerin dil ve çeviri bölümlerinde buna yönelik beceriler kazandırılmalıdır. Örneğin, bu bölümlerde kitle iletişim araçlarında çeviri adı altında dersler verilebileceği gibi, lisan üstü eğitimde konuyu daha ayrıntılı biçimde ele alan programlar açılmalı ve buna yönelik tezler hazırlanmalıdır. Her şeyden önce daha ilköğretimden başlayarak çocuklara anadil bilincinin kazandırılarak kendi dillerine saygı gösterip onu korumaları gerektiği sürekli vurgulanmalıdır. Kurumlar yoluyla dilde yapılacak denetimler çeviriden kaynaklanan dil sorununu ancak belli oranda çözümlenebilir. Küreselleşme ve popüler kültürün egemen olduğu çağımızda insanların, televizyonlarda çevirinin yaratabileceği sorunların ayırımına varabilmeleri ancak iyi bir anadil bilinciyle olasıdır. Televizyonda, duyulan her şeyin, dil açısından doğru kabul edilmeyip sorgulanması gerekir. Çünkü televizyonlarda bu bağlamda, kimi zaman neyin doğru, neyin yanlış ya da neyin çeviri neyin yerel dil olduğu karıştırılmaktadır. Çeviride, erek

dilin kural ve yapılarını göz ardı eden kaynak dile sözcük sözcüğe bağlılık ya da bazı sözcüklerin ödünçleme biçiminde olduğu gibi anadile aktarılmasının yarattığı ‘dilsel yabancılaşma’ kültüre de yansımaktadır. Yabancı dile özgü olan dilsel yapı ve sözcüklerin çeviride ya da sözde çeviri dilinde hatalı biçimde televizyonlarda sıkça yer alması zamanla erek dile ve kültüre zarar vermektedir.

7. KAYNAKÇA

- Alemdar, K. ve Erdoğan, İ. (1994). **Popüler Kültür ve İletişim**. Ankara, Ümit Yayıncılık.
- Anamur, H. (1994). “*Kitle İletişim Araçlarında Türkçe Kirliliği Üzerine*”. **VIII. Dilbilim Kurultayı**, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1994, s. 5-13.
- Aziz, A. (1999). “*İletişim Araçlarında Dilin Kullanımı*”. **Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin Kullanımı**, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Ankara, 25-26 Kasım 1998, s. 179-188.
- Bengi-Öner, I. (1999). “*TV-Film Çevirileri. Dil Değişiminde Kaçınıcı Kuvvet?*” (Dizi Editörü: Işın Bengi-Öner) **Çeviri Bir Süreçtir...Ya Çeviribilim?** İstanbul, Sel Yayıncılık, s. 95-108.
- Bengi-Öner, I. (1999b). “*TV-Film Çevirileri. Çağdaş Çeviri Kuramı Çerçevesinde Bir İnceleme*” (Editör: Işın Bengi-Öner) **Çeviri Bir Süreçtir...Ya Çeviribilim?** İstanbul, Sel Yayıncılık, s. 79-94.
- Çongur, R. (1999). “*TRT ve ‘Yayın Dili’*. **Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin Kullanımı**”, **Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin Kullanımı**, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Ankara, 25-26 Kasım 1998, s. 205-209.
- Ergenç, İ. (1999). “*Radyo Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin (Türkçenin) Kullanımı Konusunda Dilbilimin Verilerinden Nasıl Yararlanılabilir?*” **Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin Kullanımı**, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Ankara, 25-26 Kasım 1998, s. 115-119.
- Even-Zohar, I. (2004). “*Yazınsal Çoğuldiğe İçinde Çeviri Yazının Durumu*”. (Çeviren: Saliha Paker). (Editör: Mehmet Rifat). **Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı**. İstanbul, Dünya Yayıncılık, s. 191-200.
- Güneş, S. (2001). **Medya ve Kültür. Sessiz Yığınların Kültürel İntiharı**. Ankara, Vadi Yayınları.
- Işık, M. (2004). “*Küreselleşme ve Medya Sistemleri Üzerine Etkileri*”. (Editör: Metin Işık). **Medyada Yeni Yaklaşımlar**, Konya, Eğitim Kitabevi Yayınları, s. 1-16.
- Karaş, M. (1994). “*Türk Basın Dilinde Yabancı Sözcükler*”. **VIII. Dilbilim Kurultayı**, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1994, s. 50-65.
- Kongar, E. (2003). **Yozlaşan Medya ve Yozlaşan Türkçe**. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Lull, J. (2001). **Medya, İletişim, Kültür** (Çeviren: N. Güngör). Ankara, Vadi Yayınları.
- Luther, M. (1973). “*Sendbrief vom Dolmetschen*”. (1530). (Editör: Hans Joachim Störig). **Das Problem des Übersetzens**. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, s. 14-32.
- Mutlu, E. (1999). “*Dil ve Toplum*”. **Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin Kullanımı**, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Ankara, s. 133-157.
- Öngören, M. T. (1999). “*Radyo ve Televizyonda Dil Politikası*”. **Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin Kullanımı**, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Ankara, s. 295-310.
- Reiss, K. ve Vermeer, H. J. (1991). **Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie**. Tübingen, Max Niemeyer Verlag.
- Schleiermacher, F. (1973). “*Methoden des Übersetzens*” (1813). (Editör: Hans Joachim Störig). **Das Problem des Übersetzens**. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, s. 38-70.
- Telinalp, Ş. ve Uzun, R. (2004). **İletişim Araştırmaları ve Kuramları**. İstanbul, Derin Yayınları.
- Toury, G. (2004). “*Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü*”. (Çeviren: A. Eker), (Editör: Mehmet Rifat). **Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı**. İstanbul, Dünya Yayıncılık, s. 233-252.
- Vermeer, H. J. (2008). **Çeviride Skopos Kuramı** (Çeviren: A. H. Konar). İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları.